וְנֵילַף מִפָּנִים שֶׁל מַעְלָה דִּכְתִיב כְּרָאוֹת פְּנֵי אֱלֹהִים וְתִרְצֵנִי - וכשם שלפנים של מעלה אין שיעור, כך כפורת אין לה שיעור, וצריך לעשותה גבוהה עד לגג המשכן (פני יהושע). ויש שפירש שהפנים המוזכרים בפסוק הם פני מלאכים, וקושיית הגמ' היא שנלמד מפני המלאכים, שכאשר הם נגלים לבני אדם נראים כבעלי פנים וקומה (רא"ה).

וְרַב הוּנָא נַמִּי מֵהָכָא גָּמִיר - ובזה מיושבת גם שאלת הגמ' לעיל 'ונילף מפנים של מעלה', שיש לומר שרב הונא העדיף ללמוד את מידת הכפורת ממידת הכרובים, שהיו בגופה ומחוברים בה (ערוך לנר).

וּמַאי כְּרוּב אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ כְּרָבְיָא, שהיתה להם דמות פרצוף של תינוק [-ילד] (ע"פ רש"י שמות כה, יח, ועמר נקא שם). והמילה 'כרובים' מורכבת מהמילה 'רובים' שהיא 'רביא' בלשון רבים, שנוספה לה אות כ' הדמיון דהיינו 'כמו רובים', ונעשה כאילו האות כ' היא חלק מגוף המילה (רא"ם וגור אריה שם).

והיו עשויים כן, כדי לרמז בזה את אהבת ה' לעם ישראל שנמשלו לנער, כמו שנאמר (הושע יא, א) 'כי נער ישראל ואוהבהו' (בעל הטורים שמות שם), שטבעם שמחזיקים עצמם תמיד כנער, שעדיין הוא צריך ללמוד ולגדול (ע"פ חכמה ומוסר מאמר קצ, וראה גם אור יחזקאל מדות עמ' שט). ויש שפירש, כדי להורות על ביטחון עם ישראל בהקב"ה, ועל ההשגחה המיוחדת שיש עליהם, כקטן זה שאינו בוטח בעצמו כלל, וכל ביטחונו על הקב"ה, וכנגד זה הקב"ה מנהיגו בהשגחה פרטית מיוחדת (ביאורי הגר"א ב"ק צב, ב).

וּמִמַּאי דַּחֲלָלָהּ עֲשָׂרָה בַּר מִסְּכָכָהּ אֵימָא בַּהֲדֵי סְכָכָהּ - שמא שיעור עשרה טפחים הוא יחד עם עובי הסכך, כמו שגובה הארון היה עשרה טפחים יחד עם עובי הכפורת (רש"י). ואין לדחות שאכן שיעור זה הוא יחד עם עובי הסכך, שהרי הדבר ידוע שאין הדין כן (ערוך לנר בתי' ראשון). ועוד, שמלשון המשנה (לעיל ב, א) שהזכירה שיעור עשרה טפחים יחד עם שיעור עשרים אמה, משמע שהם שוים, והרי שיעור עשרים אמה הוא בחלל הסוכה [כדעת רבא בגמ' עירובין (ג, ב)] (ערוך לנר בתי' שני. וראה גם בפירוש מבית מדרשו של רש"י).

ואין לדחות שודאי אין שיעור עשרה יחד עם הסכך, שא"כ הרי זו 'דירה סרוחה', שיש לומר שקושיית הגמ' היא מנין ששיעור מחיצה הוא עשרה טפחים, שמא שיעור עשרה הוא יחד עם הסכך ואם כן שיעור מחיצה הוא רק תשעה טפחים, אבל לעולם חלל הסוכה צריך להיות בגובה עשרה, כדי שלא תהיה דירה סרוחה (מנחת שלמה). ויש שפירש, ש'דירה סרוחה' היא רק באופן המבואר בגמ' לעיל (ד, א) שיש הוצין שיורדים לתוך חלל עשרה טפחים, שהוצין אלו טופחים על ראשו ומצערים אותו, אבל סתם סוכה שחללה פחות מעשרה טפחים, אינה נחשבת דירה סרוחה (הערות הגרי"ש אלישיב לעיל ד, ב, ע"פ רש"י מלוניל שם ע"א. וראה ביאורנו שם ד"ה הא דירה).

אֶלָּא מִבֵּית עוֹלָמִים גָּמַר וְכוּ' - בית המקדש נקרא 'בית עולמים', מפני שקדושתו קדושת עולם, שאין אחריה היתר (רש"י סוטה טו, ב ד"ה איסי; רבי אברהם מן ההר).

ולימוד זה אינו אלא לענין שיעור החלל שבתוך הסוכה, שצריך שיהיה בגובה עשרה טפחים, וכן לגבי שבת לענין החלל שבתוך רשות היחיד, שאינו חולק רשות לעצמו ונחשב רשות היחיד אלא אם כן יש בו חלל בגובה עשרה טפחים, אבל לענין המקום שמעל הסוכה או מעל הגג, פשוט הוא ששיעור עשרה נמדד יחד עם עובי הסכך או הגג, ומעשרה ולמעלה חולק רשות לעצמו, כפי שהגמ' לומדת לעיל שלמעלה מגובה עשרה מפסקא רשותא [וממילא למדים מכך ששיעור גובה מחיצה הוא עשרה טפחים (ראה ביאורנו לעיל ע"א ד"ה רבי יוסי)]. ודינים אלו מבוארים בגמ' בשבת (ז, ב) לענין בית שיש בו גובה עשרה טפחים מבחוץ יחד עם עובי התקרה, ובחלל שבתוכו אין גובה עשרה טפחים, שעל גביו נחשב רשות היחיד ובתוכו אינו נחשב רשות היחיד (מהרש"א; פני יהושע. אמנם ראה ביאה"ל שמה, טו ד"ה תוכו, שמסתפק האם כשאין בו חלל עשרה אינו רשות היחיד מדאורייתא).

ויש שפירש, שלמסקנת הגמ' שיעור עשרה טפחים הוא דין בסכך, שאינו נחשב סכך אלא אם יש תחתיו חלל עשרה טפחים, וזו הלכה מיוחדת בסכך הסוכה, ואין ללמוד מכאן לרשויות שבת (שיעורי רבי אליהו ברוך, קפז, ע"פ ר"י מלוניל וריטב"א לעיל ב, א).

קָרֵיהּ רַחֲמָנָא סְכָכָהּ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, ואין לדחות שגם בפחות מעשרה נחשב 'סכך', משום שכיון שהתורה לא כתבה את גובה הכרובים, בהכרח שסמכה על כך שודאי בפחות מעשרה אי אפשר שיהיו, שאינו נחשב סכך אם אין תחתיו חלל עשרה (פני יהושע).

וְאֵימָא דְּמִידְּלֵי טוּבָא - ואין לתרץ 'תפסת מרובה לא תפסת' כפי שהגמ' תירצה לעיל, משום שכאן אין הנדון האם ללמוד מדבר גדול או מדבר קטן, אלא הנדון הוא מהו פירוש הפסוק 'פורשי כנפים למעלה', האם 'למעלה' הוא למעלה מראש הכרובים [ו'למעלה' פירושו מעל הדבר שמתחתיו], או למעלה הרבה [ו'למעלה' פירושו גבוה בעצם]. ומתרצת הגמ', **מִי כְּתִיב לְמַעְלָה לְמַעְלָה,** והיינו שאילו היה פירושו גבוה בעצם, היה הכתוב צריך לומר 'למעלה למעלה', וכיון שכתוב 'למעלה', פירושו מעל הדבר שמתחתיו, ודי בכך שהוא מעליו בשיעור מועט (ע"פ ערוך לנר והערות לגרי"ש אלישיב).

אָרוֹן וְכִפּוֹרֶת כַּמָּה הָוֵי לְהוּ תְּמָנְיָא וּפַלְגָא פָּשׁוּ לְהוּ חַד סְרֵי וּפַלְגָא - ואין להקשות שלפי רבי יהודה הכרובים לא היו עומדים בשליש הבית, שהרי הבית היה גבוה שלשים אמות של ששה טפחים, וגובה הכרובים היה עשר אמות של חמשה טפחים, וזה פחות משליש גובה הבית [ואם כן גם במשכן לא היו גבוהים עשרים טפחים, והחלל שתחתיהם היה פחות מאחד עשרה וחצי טפחים], משום שגם גובה הכרובים שבבית המקדש נמדד באמות של ששה טפחים, שכיון שהיו עשויים מעץ וקבועים בארץ, נחשבים כבנין, ונמדדים באמות של בנין ששיעורן ששה טפחים (שפת אמת).

חַטָּה לְבַיִת הַמְנוּגָּע, ואף ששיעור 'כדי אכילת פרס' פת חיטים נאמר גם לגבי דינים נוספים, כגון אכילת קרבן ואכילת מצה, הגמ' אומרת שנאמר לענין בית המנוגע, כיון שבית המנוגע נוהג רק בארץ ישראל, והרי פסוק זה נאמר בשבח ארץ ישראל, שמשערים איסורים בפירותיה, ולכן הגמ' העדיפה להביא בית המנוגע, שמלבד הפרי שבו משערים, גם הדבר שהשיעור נאמר עליו, נוהג רק בארץ ישראל (הערות לגרי"ש אלישיב).